

Josep Maria Mas Solench, entre la jurisprudència i l'activisme cultural

La Secció Filològica, ben encertadament, ha decidit organitzar les Jornades d'enguany a Santa Coloma de Farners, al bell mig de la Selva. Una de les persones que enllaça més estretament Santa Coloma amb l'Institut d'Estudis Catalans és, sens dubte, Josep Maria Mas Solench. És per això que li hem volgut dedicar aquest record, en l'inici d'aquesta sessió acadèmica.

Em complau especialment glossar la seva figura, avui i aquí, davant d'aquest auditori que uneix la Secció Filològica i les terres gironines —perquè l'una i les altres les sento tan meves—, i amb la companyia de la família de Josep Maria Mas Solench, que saludo ben afectuosament, al mateix temps que agraeixo vivament la seva presència. Sàpiguen tots que les meves paraules neixen, doncs, del sentiment compartit amb la raó.

Josep Maria Mas Solench va néixer a Santa Coloma de Farners l'any 1925, lloc on va morir vuitanta anys més tard, l'any 2005. Mas Solench compartia un doble compromís: amb la seva vocació i amb la terra dels seus orígens, a més del compromís familiar. És així que va fer aportacions valuoses a la història del dret català i va enriquir la història de Santa Coloma de Farners.

La biografia de Mas Solench ens mostra la gran capacitat de treball i aquesta dualitat d'interessos que el van ocupar al llarg de la seva fecunda vida. Mas Solench es va llicenciar en dret a la Universitat de Barcelona, i va ser principalment en aquesta ciutat on va exercir la seva activitat professional. El fet d'exercir-la en empreses editorials degué afavorir la seva intensa dedicació a l'estudi i a la divulgació del dret català i de la història del dret a Catalunya. No he sabut trobar, i, així, desconec si existeix, una llista de la bibliografia completa de Mas Solench. Caldria fer-la i aniria bé de tenir-la per adonar-se del recorregut intel·lectual del colomenc.

Si la producció escrita de Mas Solench és extensa i de pes en l'àrea de coneixement esmentada, la dedicació a l'estudi i a la divulgació de la seva pàtria petita, Santa Coloma de Farners, no és pas inferior. Mas Solench ha estat un personatge integrador per a Santa Coloma, un personatge clau per recuperar i fer conèixer la identitat del lloc i dels seus habitants al llarg del temps. És clar que Santa Coloma és una ciutat rica en figures destacades de la nostra història, però Mas Solench va ser capaç de treure a la llum i donar vida al passat colomenc i als personatges colomencs que han fet de la ciutat el que és avui.

Pòstumament, va aparèixer a la *Revista de Dret Històric Català* un llarg i aclaridor article¹ de Mas Solench, «L'advocat i la història», que, pel seu caràcter i per la naturalesa de les qüestions que hi tracta, esdevé gairebé el seu testament intel·lectual, per la seva brevetat i contundència. Ja el primer paràgraf mostra quina és la natura del treball: «Intentar posar en relleu com l'home de lleis es mou en el context de la història i com aquesta exigència l'inclina, moltes vegades, a escriure sobre història, és l'objectiu d'aquest text». Potser el treball és una síntesi de la seva obra *Història i dret a Catalunya* (2003), o potser n'és l'embrió.

Sigui com sigui, en aquesta edat ja avançada, Mas Solench va voler explicar-se, i ho va fer, com solia, a partir de l'estudi de la figura de l'advocat, que era la seva mateixa, com abans s'havia explicat a través de les biografies dels colomencs que va rescatar de l'oblit. Fixem-nos en el segon paràgraf de l'article suara esmentat (p. 47):

[...] hem de considerar com s'ha format la figura de l'advocat en el decurs del temps i quina és la seva missió, com necessita la recerca documental, com ha d'interpretar les lleis i com aquesta exigència el porta a adquirir uns coneixements històrics que, a vegades, desvetllen la seva vocació per escriure sobre punts concrets, o més amplis, referits a l'ordenament jurídic, i fins i tot hem de considerar com aquesta vocació li desperta un interès més extens sobre la història d'un esdeveniment, de l'elaboració d'una llei, d'una època determinada i, fins i tot, d'un país.

I afegeix, encara (p. 47):

En aquest itinerari no podien mancar uns exemples d'homes de lleis que s'han dedicat a aprofundir en la història de la legislació motivats per l'interès d'un tema, a voltes amb intenció reivindicativa, o a estudiar el passat a la recerca d'un aspecte de la personalitat d'un territori o de la biografia d'un personatge.

Poc sabia Mas Solench, quan escrivia aquestes paraules, que quasi serien les darreres que deixaria escrites. Llegides avui, en la perspectiva que només el temps

1. En el volum 6 (2006), p. 47-61.

pot donar, es revelen profundament aclaridores de la trajectòria professional de Mas Solench, desbrossen el camí i esdevenen guia per a qualsevol estudi que es vulgui emprendre sobre el nostre amic.

Formen el treball nou capítols breus. Així, després dels mots de presentació que acabo d'esmentar, el capítol 1 és dedicat a glossar la figura de l'advocat a l'antiga Roma; el capítol 2 repassa l'advocacia a l'edat mitjana, especialment catalana; el capítol 3 posa els límits de la jurisprudència, analitza amb quines matèries té punts de contacte i estudia de quines altres matèries se serveix. Podem concloure que bàsicament fa dues afirmacions (p. 50): «que el dret està estretament relacionat amb el llenguatge» i que «la formació del dret es desenvolupa en una progressió contínua que [...] determina la seva naturalesa històrica». Fa una mica com Ciceró en el seu *De oratore* quan estableix els punts de contacte entre el dret i les matèries que li són properes: filosofia, història, poesia...

En el capítol 4 s'estén sobre la consideració històrica de l'advocacia i conclou que la cultura jurídica «influeix l'advocat per inclinar-lo a estudiar el passat i, en definitiva, a escriure sobre la història» (p. 51). Pretén establir «les motivacions de l'advocat per a aplicar-se a l'estudi del passat i el tractament que aquell dóna a aquesta temàtica».

«La història sempre és contemporània», digué Elliot, i això és el que Mas Solench estableix en el capítol 5, quan afirma que «la història és el resultat d'un esforç investigador amb el qual l'historiador estableix la relació entre el passat que evoca i el present en el qual viu i treballa» (p. 52).

Després d'aquestes consideracions generals, Mas Solench dedica els capítols 6 i 7 a analitzar de quina manera han casat història i jurisprudència dos grups d'advocats de dos moments de la història jurídica catalana: «Els uns es van moure en el segle XIX, en el moment en què Catalunya retrobava la seva personalitat per mitjà del moviment que de manera general s'ha denominat Renaixença, i van comprendre la necessitat d'estudiar el dret des de la seva projecció històrica. L'altre grup està format també per tres advocats del segle XX, encara que nascuts a la darrereria del segle XIX, els quals ben aviat s'inclinaren d'una manera definitiva per la història del dret i la història en general» (p. 53).

Així, el capítol 6 estudia les figures de «Pere Nolasc Vives i Cebrià (1794-1874), Guillem Maria de Brocà i de Montagut (1850-1918) i Josep Pella i Forgas (1852-1918). Tots ells eren advocats inscrits al Col·legi d'Advocats de Barcelona i exercien com a tals. Malgrat certes diferències d'edat, van produir les seves obres en el segle XIX i començament del XX, i els seus objectius anaven encaminats a la represa del nostre dret després del Decret de Nova Planta». La raó de la tria d'aquests autors i no d'uns altres ens l'ofereix després d'haver donat una biografia succinta de cadascun d'ells i d'haver valorat la seva aportació al camp de la jurisprudència i de la història: «sentiren el desvetllament de la vocació per la his-

tòria del dret com un inici de reivindicació de manca de producció legislativa i l'agressió que sofria el dret històric de Catalunya com a conseqüència de la imposició de lleis emanades de l'Estat. Tots ells tenien preferència per la història jurídica, excepte el darrer, que, per la seva militància política catalanista, sentia també la necessitat de recuperar la història de Catalunya a partir del seu Empordà natal» (p. 56).

El segon grup d'advocats juristes estudiat en el capítol 7 està format per Ferran Valls i Taberner, Ramon d'Abadal i de Vinyals i Lluís Nicolau d'Olwer, tots tres nascuts, diu, l'any 1888, companys a la Facultat de Dret i deixebles d'Antoni Rubió i Lluch. Mas Solench destaca que tots tres «sentiren un marcat interès per la política i la cultura, com a membres que foren d'aquella generació que ha imprès un senyal perdurable en el procés cultural del país i en la direcció del seu complex social» (p. 58).

El capítol 8 vol respondre a la qüestió de «com l'advocat que se sent abocat a l'estudi de la història realitza la seva tasca com a historiador». En remarca l'objectiu com un dels motius primordials. I, després d'assenyalar les dificultats del mètode historiogràfic i de la recerca històrica, afirma que «la norma ha de ser aconseguir establir la veritat sobre allò que és objecte de la seva recerca». Però no s'oblida de la cura que tot historiador, jurista o no, ha de tenir del llenguatge i, per garantir la seva opinió, se serveix d'uns mots de Salvador Espriu, aquells que diuen: «hem de ser molt rigorosos (i, alhora, imaginatius i flexibles) en l'ús, parlat i escrit, de la nostra llengua, principalíssim suport de la nostra nació. Hem de vigilar preferentment, més que el vocabulari, la sintaxi. Si el llenguatge s'embastardeix o s'encarcarra massa, fins a l'anquilosi, adéu nació —o nacions!».

El darrer capítol, el novè, s'inicia amb aquestes afirmacions: «la formació del dret, en general, és contínua i progressiva. D'aquí prové la seva naturalesa històrica. El jurista català, doncs, no pot oblidar que el dret de Catalunya és el producte d'un mil·lenni d'història. En aquest convenciment radica la inclinació de l'advocat català per l'estudi del passat del seu ordenament jurídic i l'evolució del país que l'ha creat des del seu origen».

Un article com el que m'ha servit per il·lustrar la metodologia i el pensament de Mas Solench només pot ser escrit des del profund coneixement d'allò que s'explica i des de la implicació personal amb allò que s'exposa. Vet aquí com, a partir d'aquest treball, podem, ara, seguir el fil de la bibliografia de Mas Solench i podem entendre millor la raó que el va menar a investigar i a escriure el que va escriure, no només en el camp de la jurisprudència, sinó també en el camp de la cultura en general i de la seva pròpia terra en particular.

M'agradaria, ara, repassar, a vol d'ocell, l'obra de Mas Solench a la llum de la síntesi que acabo de fer del seu article i alguns aspectes d'allò que he anomenat, amb tota la restricció que això suposa, el seu *activisme cultural*.

Com a jurista i estudiós del dret, Mas Solench és autor d'una extensa bibliografia jurídica amb obres de consulta obligada, reeditades i traduïdes, com *El dret civil dels catalans* (1985), *El Tribunal de Cassació* (1987), *Mil anys de dret a Catalunya* (1989), *Llei i reglament del registre civil* (1992), *Legislació civil del Parlament de Catalunya* (1993), *Dret forestal a Catalunya* (1996), *El Síndic de Greuges de Catalunya* (1995), *Les Corts a la Corona catalano-aragonesa* (1995) i *Història i dret a Catalunya* (2003).

Publicà, també, l'extensa biografia *Ferran Valls i Taberner. Jurista, historiador i polític* (2002). Com a biògraf, Mas Solench va iniciar-se ben aviat, ja que va començar a publicar articles dedicats a juristes catalans —n'hi ha més de trenta— a la revista *Món Jurídic* del Col·legi d'Advocats de Barcelona, amb la qual cosa va fer una aportació valuosíssima a un, encara per elaborar, diccionari biogràfic de juristes catalans. La llista de biografiats conté noms com: Ramon d'Abadal i Calde-ró, Valentí Almirall, Amadeu Hurtado, Josep M. Pi i Sunyer, Ramon Martí d'Eixalà, Josep O. Anguera de Sojo i Manuel Duran i Bas, entre molts d'altres, i fins i tot sobre famílies senceres de juristes catalanes com són ara els Mon o els Borrell.

I, és clar, hi apareixen la major part de les biografies d'aquells dos grups de tres juristes cadascun que Mas Solench destacava com a paradigma de dos moments cabdals de la història del dret a Catalunya: Pere Nolasc Vives i Cebrià, Guillem Maria de Brocà i de Montagut i Josep Pella i Forgas, d'una banda. I, de l'altra, Ferran Valls i Taberner, Ramon d'Abadal i de Vinyals i Lluís Nicolau d'Olwer.

El gènere biogràfic captivà profundament Mas Solench i enllaça amb aquell altre compromís que va assumir: el d'enaltir Santa Coloma de Farners, amb l'estudi i la divulgació d'alguns dels seus fills més il·lustres. Ja l'any 1977 Mas Solench havia publicat una *Guia de Santa Coloma de Farners*. Va ser, però, l'any 1989, amb motiu del cinquantenari de la canonització, que Mas Solench inicià una sèrie de biografies de colomencs amb la de Salvador d'Horta: l'humil framenor. L'any 1991 va ser el torn d'un colomenc que avui també serà protagonista, *Ivon l'Escop i la Lliga del Bon Mot. L'obra de Mn. Ricard Aragó. Bartomeu M. Xiberta. Historiador i teòleg* va ser la següent biografia de colomenc que va publicar l'any 1997. L'any 1998 publicà dues biografies de colomencs destacats, la de *Dalmau Moner. Dominic itinerant* i la de *Josep M. Millàs i Vallicrosa. Historiador de la ciència. Commemoració del centenari de la seva naixença 1897-1997*. Haurem d'esperar fins a l'any 2002 per tornar a trobar una biografia colomenca, es tractava en aquella ocasió de la de *Lluís Rodés i Campderà. Director de l'Observatori de l'Ebre*. I l'any 2005 apareixerà una nova biografia, aquesta vegada la de *Frederic Clascar i Sanou. Entre l'ortodòxia i la política*, un altre colomenc que serà objecte d'estudi en la sessió de demà. Clascar uneix més estretament Mas Solench amb la Secció Filològica, pel fet que va ser un dels membres fundadors de la primera Filològica, l'any 1911.

Collaborà, també, a la premsa, tant del món jurídic com general: sobresurten la sèrie de vint articles al diari *Avui* sota el títol general d'«El nostre ordenament jurídic» i els articles que van aparèixer a la revista *Serra d'Or*. Va editar també sobre qüestions generals com *Barcelona cultural 1915-1990*, o d'utilitat pràctica com la *Guia d'entitats de Catalunya*, que inclou associacions, fundacions, cooperatives, o com una història de la sardana, a *La sardana, música i dansa*, amb diverses edicions i diverses llengües, o *El Casal Sant Jordi. Seu del Departament de Justícia*.

L'any 1995 va iniciar la seva etapa de president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, càrrec que va exercir fins a la seva mort. Allà va donar alè a les publicacions *Revista de Dret Històric Català* i *Revista Catalana de Dret Privat*. I va iniciar la creació d'un ambiciós projecte, el diccionari jurídic català, amb la finalitat de recollir la terminologia jurídica, antiga i moderna, i al mateix temps tots aquells elements relacionats amb la jurisprudència, la seva història, la legislació, els personatges. Va promoure i coordinar, també, cursos de Dret civil català a l'Institut l'any 2000.

És ben sabuda l'estima i l'admiració que Mas Solench sentia per la figura i l'obra d'Espriu, i és ben coneguda també la tenacitat que va esmerçar a vincular el poeta amb Santa Coloma de Farners, on havia nascut, amb l'ajut del consistori i especialment del seu alcalde Jordi Iglesias. Les cartes de Salvador Espriu, conservades a l'arxiu municipal, palesen l'interès, relatiu, que el poeta mostrà per la ciutat i els honors que aquesta li concedia. La malaltia i la mort van impedir, finalment, la presència tan desitjada d'Espriu a Santa Coloma.

A la mort del poeta, per iniciativa de Mas Solench, l'Ajuntament de Santa Coloma va instituir els Premis Salvador Espriu, «amb els quals es vol honorar Espriu en cadascuna de les disciplines literàries en què es va expressar: teatre, poesia, relat curt, assaig», escrivia Sebastià Goday.² Formaven el jurat, d'una manera estable, el germà del poeta, el doctor Josep Espriu; Jordi Iglesias, alcalde de la ciutat, i el mateix Mas Solench, com a secretari, a més d'uns vocals convidats a participar-hi que podien variar, segons la naturalesa del premi.

El primer premi, dedicat al teatre, es va atorgar, l'any 1986, a la peça *Eclipsi* de Joan Abellán i el va concedir un jurat format per Ricard Salvat, Núria Espert, Lluís Pasqual, Joan Pere Viladecans, Raimon, Josep Maria Subirachs, a més dels ja esmentats anteriorment. L'any següent, el guanyador del premi, dedicat a la poesia, va ser Miquel Martí i Pol amb el recull poètic *Els bells camins*, i la nostra estimada Maria Àngels Anglada va ser membre del jurat aquell any, al costat de Josep M. Boix i Selva, Josep Faulí, Jordi Sarsanedas, Joan Margarit i Eudald Solà.

2. «Dues epifanies de Salvador Espriu a Santa Coloma de Farners», *Revista de Girona*, núm. 228 (2005), p. 26-31.

L'any 1988 va ser el torn de la narrativa. El jurat format per Xavier Benguerel, Joan Perucho, Julià Guillamon, Jaume Vidal i Alcover, a més dels membres ja coneguts, va concedir el guardó a Llorenç Puig Mayolas per l'obra *Contes d'enyor i d'oblit*. L'any 1989 va obtenir el premi, dedicat a l'assaig, l'obra de Josep Navarro Santaaulàlia, *Qüestió de mots. Del simbolisme a la poesia pura*, i vaig tenir l'honor de formar part del jurat d'aquell any, per invitació de l'amic Mas Solench, al costat de Manuel Mundó, Josep Maria Ainaud de Lasarte i Enric Jardí.

L'any 1990 formaven el jurat Maria Aurèlia Capmany, Olimpio Musso, Carles Miralles i Enric Badosa, a més dels ja esmentats membres de caràcter fix. El premi anava dedicat a estudis sobre la personalitat literària de Salvador Espriu i el va obtenir Rosa M. Delor, que l'any següent va passar a formar part del jurat al costat de Josep M. Font i Rius, Francesc Vallverdú i Sebastià Bonet. Els premis es van convocar fins a 1997. No existeix encara cap treball, que jo sàpiga, que estudiï la història dels premis. Si hi he dedicat un espai de la meua exposició ha estat per fer més palesa la capacitat de convocatòria de Mas Solench; la seva ferma decisió de promoure Santa Coloma de Farners, la seva cultura, la seva gent, i, finalment, la resposta que va rebre de tots aquells que hi vam ser convocats, sempre entusiasta i col·laborativa. I de record excel·lent.

Ara, la família de Mas Solench ha cedit a la ciutat la biblioteca paterna. Un cop catalogada i posada a l'abast, ajudarà, sens dubte, a posar en relleu els interessos i la figura d'aquest home, mostra de civilitat.

Només em resta formular una petició, en forma de prec, que argumente tot seguit. L'any 2004, al Centre de Recursos Pedagògics de la Selva, Maria Àngels Bartés i Busom i Carme Hereu i Riells van elaborar una proposta didàctica sota el títol *Colomencs il·lustres. Biografies de colomencs treballant el plànol*. Segons les autores:

L'objectiu d'aquesta proposta didàctica és doble, per una banda es tracta de treure de l'anonimat persones il·lustres de diferents èpoques històriques que han estat vinculades de manera especial a Santa Coloma de Farners i donar-les a conèixer; i per l'altra, es tracta de treballar el plànol.

Per fer-ho es proposen dos tipus d'activitats amb les quals alhora que els alumnes podran conèixer els trets principals de la vida i l'obra d'uns quants personatges significatius de Santa Coloma de Farners, també faran descobertes noves dels carrers d'aquesta població.

Totes les propostes de treball són propostes generals que poden ser utilitzades en la seva totalitat o bé parcialment a criteri del professorat. Alhora, poden ser ajustades en funció de l'edat dels alumnes o del tema que interessi més de treballar.

Ja es pot intuir per on va la meua proposta. La major part de colomencs il·lustres que apareixen en aquesta proposta didàctica i que donen nom a altres tants

carrers de la població van ser estudiats i divulgats per Mas Solench. No seria just donar el nom de Josep Maria Mas Solench a una via d'aquesta ciutat que el va veure néixer i a la qual va donar tant? L'Ajuntament de Santa Coloma és ben sensible a la figura de Mas Solench. Només cal veure que al portal web de l'Ajuntament, en l'apartat «Colomencs il·lustres» figura el nostre amic, al costat de vint persones més (entre les quals, per cert, no hi he sabut trobar cap dona). D'aquestes vint persones, catorze tenen un carrer amb el seu nom. Em sembla que de les sis que resten, Mas Solench va ser qui va esforçar-se més a fer conèixer Santa Coloma a través dels seus fills més destacats i més universals. I ho va fer sense escarafalls, amb la convicció clara que cal conèixer les arrels per poder fruitar, per no trencar la baula de la cadena que ens uneix al passat i així encarar el futur amb més força, amb l'autoestima que dóna sentir-se hereu dels avantpassats. Aquesta «figura inabastable», com l'ha qualificat l'escriptor Roger Vilà, colomenc des de fa una vintena d'anys, bé mereix una placa en un carrer d'aquesta ciutat.

No hauria pogut escriure aquestes línies sense l'ajut de Narcís Figueras³ i l'Arxiu Comarcal de la Selva, que m'han facilitat, entre altres materials, el text digitalitzat de l'article preciós de Ramon Sargatal i Josep M. Casas, aparegut a la revista *Ressò*, en el número de gener-febrer de 2006.⁴

Per acabar, voldria llegir els versos de Salvador Espriu que apareixien en el recordatori de Josep Maria Mas Solench que es va repartir el dia del seu enterrament, l'any 2005.

L'arquer governa
el noble vol harmònic
de la sageta.
Fidel al temps
retorno al meu callat origen.

MARIÀNGELA VILALLONGA
Secció Filològica
Institut d'Estudis Catalans

3. «Dos selvatans en el record. Josep M. Mas Solench (1929-2005) i Josep M. Pons Guri (1909-2005)», *Quaderns de la Selva*, núm. 18 (2006), p. 7-12.

4. «Josep Maria Mas i Solench en el record», *Ressò*, núm. 335 (2006), p. 25-30.